

QUÈ FAN ELS ECONOMISTES I QUÈ ES POT ESPERAR D'ELLS*

Miguel Olmeda

Departament d'Economia Aplicada. Universitat de València

WHAT DOES ECONOMISTS DO AND WHAT CAN WE EXPECT FROM THEM? THE AUTHOR FOCUSES ON THE NECESSITY TO EXPAND THE PERSPECTIVES AND THE MEANS USED IN ECONOMICS. CONSIDERING THE NEW PROBLEMS THIS SCIENCE MUST FACE UP TO AND THE LACK OF SOLUTIONS PROVIDED SO FAR. THEREFORE, OLMEDA VINDICATES A SCIENTIFIC APPROACH WHERE SOCIAL NEEDS PLAY A THOROUGH ROLE BEYOND ALL ASSUMPTIONS FROM THE EXPERTS. CONSEQUENTLY THE PAPER BRIEFLY SUMMARIZES A CRITICAL REVIEW OF SOME OF THE FUNDAMENTALS OF ORTHODOX ECONOMICS, AND PARTICULARLY EMPHASIZES THE LIMITATIONS IMPOSED BY AN EXCESS OF FORMALISM AND RIGOUR IN ECONOMIC THOUGHT.

Durant els segles XIX i XX hem tingut amb nosaltres els economistes i, probablement, han fet tot el que han pogut per millorar el benestar de la ciutadania. No és sobrer, no obstant això, demanar-nos, encara que siga de passada, si –i en quina mesura- el seu quefer i les seues respostes satisfan les aspiracions i les preguntes dels conciutadans.

Val a dir que, en els dos segles d'existència que té, l'Economia ha passat de ser filla de la Moral a ser neta de la Matemàtica; els economistes que en són curadors i usuaris -han sentit de vegades la temptació de contrariar i commutar el codi genètic heretat de la mare. Afortunadament, les noves generacions d'economistes intenten recuperar i desenvolupar l'estoc genètic: l'Economia està creixent com a possible ètica.

"EN ELS DOS SEGLES D'EXISTÈNCIA QUE TÉ, L'ECONOMIA HA PASSAT DE SER FILLA DE LA MORAL A SER NETA DE LA MATEMÀTICA"

Durant molt de temps –i encara ara queden recursos per la bona presència- l'Economia ha optat per convertir-se en dama exigent i selectiva: volgué ser objectiva com les ciències naturals i ha corregut el risc de quedar-se soltera i infecunda. El rigor en la presentació ha dominat

* MÉTODE, N° 10, págs. 14-16.

sobre la rellevància dels resultats socials. Probablement, la falta de visió ha volgut taparse amb un excés de formalització.

La meua pretensió, ara i ací, és modesta: constatar dos símptomes perceptibles en la més recent literatura econòmica especialitzada. D'una banda, un cert estat d'insatisfacció amb tot el que ens han ofert els economistes, amb la seua caixa d'eines; d'una altra, el creixent coratge per trobar nous camins que responguen més i millor als problemes dels ciutadans. Certament, ni un símptoma ni l'altre són nous: durant el temps en què s'ha desenvolupat la perspectiva econòmica, hi ha hagut insatisfaccions i aportacions noves i diferents del corrent principal. La tesi que cal defensar és, en poques paraules, aquesta:

1. L'Economia i els economistes no han estat i capaços –ni segurament ho seran mai- d'oferir als ciutadans el que necessiten i esperen per tal de resoldre'n els problemes vitals.
2. En tot cas, l'Economia i els economistes han estat i estan en condicions d'oferir respostes més adequades de les que ofereixen.

El canemàs conceptual que emprem per presentar la tesi distingeix, dons, entre *perspectiva i camp problemàtic* de l'Economia. Senzillament, una cosa és el que mirem –on dirigim la nostra mirada (camp problemàtic)- i una altra de molt distinta és com mirem, amb quins filtres o ulleres mirem (la perspectiva).

I la idea matriu és que l'Economia s'ha desenvolupat tot estrenyent el seu camp problemàtic i intensificant només formalment la seua perspectiva. En els últims anys, nogensmenys, hom ha pretès i pretén d'ampliar el camp problemàtic i, en conseqüència, de millorar la capacitat explicativa de l'Economia amb la incorporació de noves relacions i categories, responent a comportaments més estesos i més pròxims a la vida diària del ciutadà.

A partir de la concepció dominant de l'Economia com "*l'estudi del comportament humà com una relació entre fins i mitjans escassos que tenen usos alternatius*", economistes com ara Hirscheleifer han escrit que "*les finalitats que homes i dones busquen inclouen no només pa i mantega, sinó també reputació, estatus, sexe, salvació eterna, el sentit de la vida i dormir bé a la nit; i els mitjans per aconseguir això també són escassos*"

"LES FINALITATS QUE HOMES I DONES BUSQUEN INCLOUEN NO NOMÉS PA I MANTEGA, SINÓ TAMBÉ REPUTACIÓ, ESTATUS, SEXE, SALVACIÓ ETERNA, EL SENTIT DE LA VIDA I DORMIR BÉ A

LA NIT; I ELS MITJANS PER ACONSEGUIR AIXÒ TAMBÉ SÓN ESCASSOS" (HIRSCHLEIFER)

Per evitar habituals malentesos, paga la pena d'insistir que l'ampliació del camp problemàtic, i la consegüent intensificació no purament formal de la perspectiva econòmica, no implica de cap manera la renúncia als refinaments analítics aportats fins ara, sinó més aviat la seua millora i ampliació. El que pot ser ineficient i balafiador és substituir rellevància social per rigor formal. Val més una anàlisi defectuosa del que és decisiu en la vida dels ciutadans que no estudiar amb envejable rigor el que és irrellevant o important només per a una minoria. Segons M. Morishima, *"dels dos pilars de l'Economia –anàlisi matemàtica i anàlisi científico-social-, l'últim serà relativament més important en el segle XXI"*. Detinguem-nos un moment, però, en alguns dels pilars conceptuals que sustenten la tradicional visió que ens ha ofert l'Economia.

■ QUÈ I QUI CONSTITUEIX LA RIQUESA D'UNA COMUNITAT

Curiosament, aquesta és la pregunta que ja intentà contestar Adam Smith. Siga quina siga la resposta, és encara una pregunta que –si es fa directament i sense ambages analítics- pot posar en un compromís qualsevol economista, molt més com més coneixements tinga de la seua especialització. Precisament, les diferents i diverses respostes que poden donar-se expressen el grau d'estrenyiment que l'economista fa del seu camp problemàtic d'anàlisi.

Hi ha una primera resposta, convencional i acceptada per bona part dels economistes: la riquesa d'una comunitat són els béns i serveis produïts i posats a la disposició dels ciutadans mitjançant l'intercanvi en el mercat. Ja tindrà cura la Comptabilitat Nacional de registrar aquests fluxos i ens donarà periòdicament el PIB (Producte Interior Brut) de cada comunitat.

"NO ÉS DESITJABLE CONTINUAR MALGESTIONANT ALLÒ PÚBLIC AMB ELS CRITERIS DE LA BONA GESTIÓ PRIVADA"

Hi ha una segona resposta, però, més significativa per la seua major extensió: la riquesa d'una comunitat és tot allò que millora el benestar dels ciutadans, individualment i col·lectivament considerats. És clara l'ampliació del camp problemàtic: constitueixen riquesa tots els béns i serveis, produïts, disponibles a través del mercat, del sector privat, del sector públic, del tercer sector o de la família. Bé triem aquesta idea de riquesa o

bé l'altra, una cosa és ben clara: aqueixa tria mai no serà irrellevant. Ni, per descomptat, innòcua.

■ PÚBLIC I PRIVAT

Aquesta pot considerar-se una característica genètica de la perspectiva econòmica: l'Economia naix i creix amb la necessitat social de rescatar el sector privat o el comportament de mercat de la dominació pública. Precisament, era aquesta la gran bandera política del segle XVIII: defensar la llibertat individual de les titularitats i sobirania estats. Però a la fi del segle XX, no és necessari –ni tan sols convenient– contraposar privat i públic: les relacions entre aquests sectors no cal que siguin un joc de suma zero, sinó positiva. Sí que és convenient, per contra, diferenciar els comportaments que defineixen un o altre sector. No és desitjable buscar la gestió adequada del sector públic tot aplicant les normes de bona gestió adequada del sector públic tot aplicant les normes de bona gestió privada de mercat, empresarial o familiar. És a dir, no és desitjable continuar gestionant malament allò públic amb els criteris de la bona gestió privada. I encara caldria prendre en consideració analítica i política el desenvolupament del denominat tercer sector, sector voluntari o d'organitzacions no-governamentals. Perquè cada sector comprèn diferents modalitats de comportament ciutadà, d'actuacions institucionals, de funcions i motivacions, de possibilitats i limitacions. I, en conseqüència, requereix també una avaluació econòmica distinta.

■ SUPÒSITS I PRESSUPÒSITS

Una de les moltes sorpreses que esperen a qui s'inicia en els estudis econòmics, és un supòsit de partida generalitzat: que l'estructura de preferències i de valors del ciutadans està donada i és constant. Dit d'una altra manera, no ens interessa la seua formació ni la seua variació; resulta complex i relativament poc objectiu entrar en la seua dinàmica. N'hi ha prou amb poder expressar-les amb els corresponents mapes de corbes d'indiferència que ens ajuden a dissenyar preferències i prioritats.

Una altra sorpresa i constant decisiva del pensament econòmic es refereix a la tecnologia. Tampoc el seu procés de formació i variació forma part de les preocupacions de l'Economia. Hi ha, això sí, una sèrie de funcions de producció que expressen l'estat i canvi tecnològics, però sempre atenent les possibilitats de transformació de factors en productes. Si el suposem

constant, podem expressar les possibilitats productives dels factors disponibles. Però el factor tecnològic no és constant. Tot al contrari.

**“EN L’INTENT D’ARRIBAR A SER OBJECTIVA I EMPÍRICA,
L’ECONOMIA HA CREAT UN LLENGUATGE RELATIVAMENT
REFINAT, MATEMÀTIC, PERÒ SOBRETOT DISTANT AL DEL
CIUTADÀ”**

Tot això parla a bastament del predomini que en l’Economia ha tingut el procés de producció per contra del de consum i distribució del producte. Com també denota el pes decisiu que, en l’avaluació econòmica, tenen els judicis d’experts per contra de les valoracions dels ciutadans. Els suposats principals beneficiaris del pensament econòmic.

■ L’ECONOMISTA COM A PROFESSIONAL

Però aquest tampoc no és un tret privatiu de la perspectiva econòmica. Durant els dos-cents anys en què pren cos i es desenvolupa, el coneixement científic ha entrat de ple en les preocupacions socials. Les prioritats científiques adquireixen, dons, pes polític i les ciències socials – especialment l’Economia- pretenen ser objectives i vàlides més enllà de les valoracions del individu afectats. En l’intent d’arribar a ser objectiva i empírica, l’Economia s’ha allunyat del seu origen com a branca de la Moral i de la l’Ètica i, per contra, ha creat una terminologia –un llenguatge. Relativament refinant, matemàtic, però sobretot distant del llenguatge del ciutadà. Segonament, ha donat lloc al naixement d’una professió –d’un experts dipositaris del saber econòmic- i ha generat així una asimetria d’informació econòmica entre ciutadans i experts. I finalment, tot determinant la generalització dels valors de cost i benefici, han deixat al marge els valors quotidians dels ciutadans corrents. L’Economia, objectivant-se, professionalizant-se i adquirint carta de naturalesa científica, ha oblidat però la funció que la va portar al món. Acabarà l’Economia dama exigent i selectiva com és, soltera i infecunda?